

N:o 267.

Af Herr A. Sköldberg: Om bildande af ett inhemskt obligationssystem, i ändamål att föröka landets rörelsekapital samt förstärka Bankens metalliska valuta.

Känd sak är vittnad sak! — så bär ock ställningen i landet vittnesbörd om det kända förhållandet, att all näring förer ett tynande lif och att arbetskraft finnes, som af brist på kapital ej kan användas, således att hvad som behöfves för ett lands utveckling till den kraft, att det kan möta de stormar Försynen, så i politiskt som annat afseende, tidtals låter rasa öfver nationerna — eller allmän välmåga — saknas.

För ett samhälles utveckling till allmän välmåga är i första hand nödigt, att dess rörliga kapital ökas i samma mån som folkmängden ökas, och näringarne förbättras samt utvidgas. Det är med samhället som med menniskokroppen; — den under tillväxt varande ynglingen behöfver mera blodmassa än barnet i sin linda. Låt barnet tillväxa. men dess blodmassa ej i samma proportion förökas, och vi skola snart finna huru det aftynar. Man måste ihågkomma, att penningen endast är en representant af varan; ett medel, som civiliserade folk använda i stället för den under forntiden och ännu bland ociviliserade folkslag varande byteshandeln. I samma proportion som varuomsättningen stiger, är derföre äfven nödigt, att dess representant — penningen — förökas; eljest kan ju ej utbyte ske med den lätthet, som är nödvändig för att ej stockning skall inträffa.

Om man nu granskar, huru förhållandet är hos oss, skall man finna att, ehuru folkmängden sedan år 1790 mer än fördubblats, jordbrukets och bergverkens alster likaså, samt fabriksnäringen uppsprungit till en då ej anad höjd, så är rörelsekapitalet ändock nu i det närmaste detsamma som år 1790. Då utgjorde nemligen sedelstocken evalverad i R:dr Specie 12,473,000 och nu, privatbankernas sedlar inbegripna, omkring 14,000,000. När man derjemte ihågkommer penningens olika värde då mot nu, hvarpå torde som exempel få anföras, att år 1800 kostade en tunna spannmål endast 6 R:dr 92 öre Riksmünt och ett skeppund stångjern 13 R:dr, så är tydligt, att det rörliga kapitalet —

Bih. till Riksd Prot. 1868. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 13 Häft.

penningen — ej förökats i samma mån, som folkmängden stigit och utvecklingen fortskridit. Rikets folkmängd är nu öfver 4,160,000; och beräknas årliga lefnadskostnaden endast till 100 R:dr för hvar och en, gör detta 416 millioner R:dr, — vidare alla skatter, som skola inbetalas, alla de hundraåtta millioner, som drifvandet af de olika slags näringarne och fabrikerne m. m. erfordra, och sannerligen det då är underligt, om nuvarande sedelstocken ej kan meddela samhällskroppen den lifskraft, som erfordras för dess lyckliga utveckling till allmän välmåga, utan att motsatsen, eller afmattning, och ett eländighetstillstånd i stället inträffat.

Agardh säger äfven redan 1852: "Bankens sedelstock var för öfver 40 år sedan till sitt verkliga värde nära dubbelt större, än den för närvarande är; och det är anmärkningsvärdt, att, medan andra nationer, nästan utan undantag, oafbrutet ökat sitt rörelsekapital och sina omsättningsmedel, har Svenska Bankens sedelstock en längre tid varit stationär eller till och med gått tillbaka, utan att under tiden hvarken kreditpapper eller i rörelsen utelöpande klingande mynt tilltagit i den mån, att de kunnat ersätta bristen." (År 1852 utgjorde sedelstocken 14,481,000 R:dr Specie). Derjemte visar Agardh, att, då af sedelstocken i Sverige belöpte sig på hvarje individ 3 R:dr 16 sk. Specie, så belöpte sig i Danmark 5 R:dr 18 sk. 4 rst., i Norge 5 R:dr 17 sk. 5 rst., i England 188 R:dr 5 sk. 10 rst., och i Frankrike 63 R:dr 41 sk. 3 rst., allt Svenskt silfver Specie, på hvarje individ af dess respektive länders rörelsekapital.

Att i dessa länder rörelsekapitalet sedan dess än ytterligare förökats är allmänt känt.

Af hvad jag nu anført, tror jag mig visat, det vi hafva alldeles för ringa tillgång på rörligt kapital och att det är en oafvisligt pligt för Riksdagen att söka afhjelpa det. Det enklaste vore visserligen dervid, att Riksbanken ökade sedelstocken i den mån, rörelsen det kräfver, utan afseende å sedelstockens förhållande till silfvervalutan; ty då det ändock är förtroendet till Staten, som gör att sedlarne gå inom landet, enär silfvervaluta ingalunda finnes för inlösande af Riksbankens och privatbankernas sammanräknade sedelstock, så kan det synas som gjorde det mindre, om Riksbankens sedelstock än ytterligare ökades. Men då detta möjligen kunde skada den kredit, vi tyvärr ännu ej kunna undvara i utlandet, vore lämpligare att följa det exempel, England och Frankrike redan med så stor fördel tillämpat, eller att utfärda räntebärande obligationer. Dessa obligationer borde ställas på olika valörer; men större delen å ej högre belopp än 50 R:dr Riksmynt, samt löpande med 5 procent ränta; och om på obligationen utsattes hvad 5 eller 6 dagars ränta gör, så är mer än sannolikt, att desamma snart skulle komma att gå man emellan lika, om ej bättre, än Statens Riksbanks sedlar. Båda dessa äro Statens kredit-sedlar, och snart skulle derföre en hvar inom landet finna det mera fördel-

aktigt, att taga i likvid en obligation, som drager ränta, än en sedel, som ej lemnar dylik.

Mången anser, att en försäljning af obligationer till något större belopp skall verka hämmande för industri och rörelse, enär penningarne skulle komma att dragas ifrån dem. Detta är dock ej någonsin förhållandet med obligationer å mindre valörer. Då en sådan obligation försäljes, åstadkommer den ett rörelsekapital af sitt fördubblade värde, emedan obligationen själf går såsom penningar, och de för honom influtna penningarne ingalunda skrinläggas, utan åter utsläppas i rörelsen. Men då det sannolikt skulle draga alltför länge om för Staten, att kunna försälja obligationer till sådant belopp, att något verkligt gagn derigenom kan åstadkommas, vill jag föreslå ett sätt, som ovilkorligen skyndsammast skall lemna det fördelaktigaste resultatet, nemligen: att fastighetsegare, vare sig i stad eller på landet, berättigades att till ett visst belopp af fastighetens värde få såsom amorteringslån och mot intecknings aflemnande lyfta motsvarande belopp uti obligationer. Derigenom undginge Staten allt besvär med obligationernas försäljning, hvarjemte inga penningar drages ifrån den allmänna rörelsen. Det blefve fastighetsegarens ensak, att göra obligationerna gångbara; och då dessa draga ränta, hvilket Statens öfriga kreditsedlar ej göra, bör det kunna beräknas, att flertalet inteckningshafvare utbyta inteckningen mot obligationer till dess fulla värde.

Genom ofvannämnda åtgärd åstadkomme Staten ett grundkapital för fastighetsegare och ett för landet väl behöfligt förökadt rörelsekapital. Då å all skuld på fastighet årligen bör afbetalas något på kapitalet, skulle låntagaren årligen erlägga 3 procent i amortering af skulden, och då obligationerna löpa med 5 procent ränta, blefve lånet sålunda amorterad på cirka 20 år.

För att underlätta obligationernas öfvertagande och ränteliqvidernas utbetalande, borde hvarje obligation förses med räntekupon för 20 år; och skulle förfallen sådan emottagas i uppbörd och likvid lika med Riksbankens sedlar.

Riksbanken bör uppdragas att bedriva lånerörelsen; och den obetydliga kostnad, Banken derigenom skulle tillskyndas, bör blifva mer än väl ersatt genom den vinst, Banken komme att göra på obligationernas förslitning.

Då låntagaren erlägger 3 procent i amortering, skulle Banken hvarje år för amorteringssumman inköpa utländska räntebärande papper, samt utfärda Riksbankssedlar, motsvarande sagda belopp, och med dessa sedlar inlösa det antal obligationer, som för året amorteras. Derigenom vunnas:

att obligationerna indroges och sedlar utlemnades i stället, hvadan rörelsekapitalet ej förminskades; att Banken gjorde den betydliga vinsten att kunna inköpa utländska obligationer samt derpå draga årlig ränta, utan att hafva derföre gjort någon uppoffring; och att Banken hade full silfvervaluta för de sedlar, den utgaf, enär för de inköpta utländska obligationerna när som

helst kunde indragas silfver. Det är derföre gifvet, att ju mera obligationer Banken kunde afsätta, desto större blefve vinsten, och en möjlighet blefve, att Banken, inom en ej särdeles aflägsen tid, kunde hafva ineliggande utländska räntebärande obligationer till så stort belopp, att det motsvarade värdet af alla Bankens utelöpande sedlar, och således Bankens förbindelse, att med silfver inlösa dess sedlar, blefve en möjlighet att fullgöra.

Banken bör sätta i omlopp obligationer, så länge desamma kunna på föreslaget sätt afsättas. Någon öfverflödigt tillgång på rörelsekapital inom landet vore deraf ej att befara, emedan, då behovet blefve fyllt, efterfrågan å obligationerna af sig sjelf upphörde. Men då Riksdagen, för att utröna obligationernas begärlighet, först kunde göra försök med ett mindre belopp, innan den beslutar sig för att lemna Banken rätt att i rörelsen utsläppa hela det antal obligationer, som kunna afsättas, bör Riksdagen nu endast besluta utfärdande af ett visst belopp. Att detta belopp ej bör tilltagas alltför ringa, om den dermed åsyftade verkan skall kunna i någon mån vinnas, är tydligt; och då fastigheterna i Riket äro intecknade till 724 millioner och taxerade till öfver 2,247 millioner R:dr, kunde med all sannolikhet inom kort afsättas 100 millioner R:dr i obligationer.

Mången häpnar måhända vid att höra omtalas ett förslag, att nu genast på detta sätt öka vårt rörelsekapital med 100 millioner; men man bör dock ihågkomma, att detta ändock ej gör en större förökning af rörelsekapitalet än ungefär 6 R:dr Specie på hvarje individ, hvadan Sverige ändock på långt när ej uppkomme till det rörelsekapital per individ som en del andra länder.

Bankens vinst på dessa obligationer blefve ej obetydlig. Om man tager till beräkningsgrund, att Banken utsläpper i rörelsen 100 millioner mot ofvannämnda vilkor, så erhöles Banken årligen 3 millioner i amortering; — om vidare för dessa 3 millioner samt för räntorna å de från utlandet förut inköpta obligationerna årligen uppköptes utländska obligationer, borde Banken efter cirka 20 år vara egare af 100 millioner i räntebärande utländska obligationer: och då Banken under sagda tid utbytt sina inom landet varande obligationer emot sedlar, så hade Banken sedan en betydlig räntevinst att årligen från utlandet indraga för dessa 100 millioner, och hvarigenom Banken kunde inköpa våra i utlandet varande hypotheksobligationer, och alltså småningom förvandla vår utländska skuld till inländsk. Vi hafva här i landet hitintills haft den föreställningen, att penningar måste lånas utom landet. Nyligen har dock erhållits den glädjande erfarenheten, att Staten kunnat inom landet upptaga det vid senaste riksdag beslutade lånet. Den stora fördel, som beredes ett land, genom att hafva inländsk i stället för utländsk skuld — i det förra fallet stadna räntorna inom landet och föröka kapitalet, i det senare gå de utur landet och

förminska kapitalet — är redan af store statsekonomer tydligt visadt, så att den frågan kan numera anses vara fullt utredd.

De fördelar, som erhållas genom ett obligationssystem efter nu nämnda grunder, äro:

att fastighetsegarne bereddes en möjlighet kunna få en del af fastigheterna graverande inteckningar placerade mot fasta amorteringslån;

att det för samhällets utveckling så nödiga rörelsekapitalet förökades;

att räntan å de härför erforderliga obligationerna stadnade inom landet och derigenom verkade till kapitalbildning;

att Banken så småningom blefve egare till utländska obligationer, i värde motsvarande Bankens utevarande sedlar;

att, då Banken när som helst kan för de utländska obligationerna indraga silfver, det blefve en möjlighet för Banken att fullgöra förbindelsen, att med silfver inlösa sina sedlar;

att räntan å de utländska obligationerna blefve, sedan de inländska blifvit utbytta mot sedlar, en allt fortlöpande årlig inkomst för Staten, utan att den derföre vidkännts någon kostnad; och

att Staten derigenom kunde så småningom förvandla vår utländska skuld till inländsk.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag vördsammast föreslå Riksdagen besluta:

att Riksgälds-kontoret får uppdrag att utfärda, på Svenskt språk lydande, obligationer till ett belopp af 100 millioner Riksdaler Riksmünt, med utfäst 5 procent årlig ränta;

att dessa obligationer ställas på olika valörer, deraf minst halfva beloppet, eller 50 millioner Riksdaler på 50 Riksdalers valör;

att obligationerna förses med räntekuponer för 20 år, samt med uppgift om hvad räntan gör för 6 och för 30 dagar;

att obligationerna indelas i serier för att, om så behöfves, kunna bestämma, hvilka obligationer som skola inlösas;

att Riksgälds-kontoret, i mån af requisition, öfverlemnar obligationerna till Riksbanken;

att fastighetsegare berättigas hos Riksbanken söka och erhålla lån till fastighetens halfva taxeringsvärde, mot aflemnande af inom sagda belopp varande inteckning i fastigheten och mot förbindelse att å lånet årligen erlägga 5 procent ränta och 3 procent i amortering, till dess lånet blir till fulllo betaldt, samt att lånet emottages i statsobligationer;

att å obligation förfallen räntekupon skall emottagas vid uppbörd och allmän rörelse inom landet, i likhet med Statens sedlar;

att Riksbanken årligen för inflytande amorteringsmedlen inköper utländska räntebärande obligationer, hvarefter den för dylika obligationer inflytande räntan jemväl skall användas till inköp af utländska obligationer;

att Riksbanken utfärdar och till Riksgälds-kontoret öfverlemnar sedlar, motsvarande värdet af de inköpta utländska obligationerna;

att Riksgälds-kontoret för de sålunda erhållna sedlarne inköper dess utfärdade obligationer, dervid, om sådana ej finnas att köpa, Riksgälds-kontoret eger att genom utlottning bestämma hvilken serie skall inlösas;

att Riksgälds-kontoret eger att närmare bestämma grunderna för obligationernas utfärdande och inlösande; och

att Riksbanken äfvenledes eger att närmare bestämma villkoren för låns erhållande och återbetalande.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 27 Januari 1868.

Ad. Sköldberg.
från Skaraborgs län.

I förestående motion förenar sig

G. Bjerkander.
från Skaraborgs län.